

HİTLER DARBESİ (9 KASIM 1923)

Hitler-Putsch (Nov 9 1923)

(Makale Geliş Tarihi: 05.08.2020 / Kabul Tarihi: 25.01.2021)

Oğuzhan EKİNCİ*

Öz

1923 yılı, Weimar Cumhuriyeti için kriz yılı demektir. Fransa ve Belçika birlikleri, tazminat borçlarını ödeyemeyen Almanya'nın, ekonomisine en çok katkısı olan Ruhr bölgesini işgal etmişlerdi. Artan enflasyon ve işsizlikle uğraşan cumhuriyet, farklı eyalet hükümetlerinde yer alan aşırı sağ ve sol cepheler tarafından tehdit edilmekteydi. Dahası mevcut yönetim, ordunun başındaki General von Seeckt'in sadakatinden de emin değildi. Kendisini devletin düzen hücresi olarak gören ve cumhuriyetin kurulmasından sonra gittikçe sağa kayan Bavyera Eyaleti, olası bir darbe için ideal bir ortam sunmaktaydı. Adolf Hitler'in başını çektiği bir grup darbeci, Mussolini'nin Roma'ya yürüyüşünü örnek alarak 9 Kasım 1923 tarihinde parlamenter demokrasiyi ortadan kaldırmak ve milliyetçi bir diktatörlük rejimi kurmak amacıyla bir darbe girişiminde bulundu. Bu çalışma, darbeyi hazırlayan ulusal ve yerel koşulları, darbeye dâhil olan kişi ve grupları, bu başarısız darbe girişiminin akabindeki mahkeme sürecini, darbenin Hitler ve Almanya'nın siyasi hayatı açısından doğurduğu sonuçlarını Alman kaynaklarına dayanarak inceleyecektir.

Anahtar Kelimeler: Weimar Cumhuriyeti, Bavyera, Nasyonal-Sosyalizm, Hitler Darbesi.

---

* Doç. Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Erzurum / TÜRKİYE. Assoc. Prof., Erzurum Technical University, Faculty of Literature, Department of Sociology, Erzurum / TURKEY. E-mail: oguzhan.ekinci@erzurum.edu.tr / ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1872-2496>

Abstract

The year 1923 meant a crisis year for the Weimar Republic. The French and Belgian troops occupied Ruhr, the most important economic zone of Germany, which was unable to pay its compensation debts. Suffering from rising inflation and unemployment, the republic was threatened by far-right and left wings in different state governments. Moreover, the government was not sure of the loyalty of General von Seeckt, who led the army. The state of Bavaria, which saw itself as the order cell of the state and shifted to the right after the republic was established, provided an ideal environment for a possible coup. A group of coup plotters led by Adolf Hitler made an unsuccessful coup attempt on November 9, 1923 to eliminate parliamentary democracy and establish a nationalist dictatorship regime, taking Mussolini's march to Rome as an example. This study will discuss the national and local conditions that prepared the coup, the people and groups involved in the coup, the court proceedings following this failed coup attempt, the implications of the coup for the political life of Hitler and Germany, on the basis of German sources.

Keywords: Republic of Weimar, Bavaria, National-socialism, Hitler Putsch.

Giriş

9 Kasım, Alman tarihinde birçok önemli olayın vuku bulduğu bir gündür. Örneğin, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Alman İmparatorluğu'nun yıkılıp yerine parlamenter demokrasiye geçişi temsil eden Weimar Cumhuriyeti'nin kurulması; 1938 yılında Almanya ve Avusturya'daki Yahudileri hedef alan ve tarihe Kristal Gece olarak geçen pogromların düzenlenmesi ya da 1989 yılında Birleşik Almanya'nın ulusal günü olarak kabul edilen Berlin Duvarı'nın yıkılması gibi olaylar 9 Kasım tarihinde cereyan etmiştir. 9 Kasım günü cereyan eden olaylardan biri de 1923 yılındaki Hitler darbesidir. Sebep olduğu sonuçlar bakımından diğer olaylarla karşılaştırıldığında her ne kadar daha az önemi haizmiş gibi görünse de Hitler darbesi, Almanya hatta Avrupa tarihi için son derece önemli bir olaydır (Mommsen, 1994: s. 33).

1918'deki Alman Devrimi'ni tersine çevirmeyi amaçlayan Hitler Darbesi'nin tam olarak Kasım Devrimi'nin yıldönümünde gerçekleşmiş olması, büyük ölçüde öngörülemeyen koşullardan kaynaklanmaktaydı. Hitler'in başını çektiği darbeciler, önce Bavyera'da daha sonra Berlin'de düzeni değiştirmeyi amaçlamaktaydılar. Ancak 8-9 Kasım'da Münih'te cereyan eden olaylar, "Almanya'daki ulusal devrim özlemi"nin başlangıcına değil, Mart 1920'de bastırılan Kapp Darbesi'nin de-

vamı olduğuna işaret etmekteydi (Willms, 1994: s. 34). Nitekim Almanya'daki siyasi ortamın farklı sebeplerden dolayı gergin olduğu, artan enflasyon ve işsizliğin halk arasında huzursuzluğa yol açtığı 1923 yılı, Weimar Cumhuriyeti için kriz yılı demektir. Weimar Cumhuriyeti, aşırılık yanlısı partilerin faaliyetlerinden mustarıptı ve "Cumhuriyete hücum" çağrıları (Sturm auf die Republik) her yerde duyulmaktaydı. Çeşitli eyalet hükümetlerinde yer alan aşırı sağ ve sol cenahlar tarafından tehdit edilen Friedrich Ebert ve Gustav Stresemann yönetimi, ayrıca ordunun başındaki General von Seeckt'in sadakatinden de emin değildi (Koch, 2009: s. 57-59). Bu konjonktür içerisinde Bavyera Eyaleti olası bir darbe için ideal bir ortam sunmaktaydı. Weimar Cumhuriyeti kurulduktan sonra giderek sağa kayan ve daha muhafazakâr bir tutum benimseyen Bavyera Eyaleti, sağ çevrelerde sıkça ifade edildiği üzere kendisini "devletin düzen hücresi" (Ordnungszelle des Reiches) olarak kabul etmekteydi (Dornberg, 1998: s. 11). Ancak bu noktaya ulaşabilmek için bir dizi siyasi olayın yaşanması gerekecekti.

Nasyonal-sosyalizm ile ilgili yapılan çalışmaların çoğu, darbenin Hitler ve Nasyonal-sosyalizm açısından önemine veya 1933'ten sonra Nazi rejimi tarafından ideolojik bir malzeme haline getirilmesine odaklanmıştır (Gordon, 1978; Pappert, 2001). Benzer şekilde Hitler biyografileri de söz konusu darbe girişimini Hitler'i merkeze alarak analiz etmişlerdir.¹ Bu çalışma olayları geniş bir yelpazede değerlendirerek darbeyi hazırlayan ulusal ve yerel koşulları, darbeye dâhil olan kişi ve grupları, 8-9 Kasım olaylarını, darbenin başarısız olmasının nedenlerini, darbe sonrasında yapılan duruşmayı, darbenin Hitler ve Almanya'nın siyasi hayatına yönelik doğurduğu sonuçları ayrıntılı bir şekilde tartışacaktır.

1. DARBEYİ HAZIRLAYAN KOŞULLAR

1.1. Almanya'nın Genel Durumu

İtilaf Devletleri, 1921 yılı başlarında Almanya'nın 42 yıl içerisinde 226 milyar Mark savaş tazminatı ödemesini kararlaştırdı. Kamuoyundaki tepkiler nedeniyle birkaç hafta sonra bu rakam 132 milyar Mark'a indirilirken vadesi de 66 yıla çıkarıldı (Riecker: s. 2009: s. 81). Demokrat partililerce (DDP, Z ve DVP)² kurulan Fehrenbach Koalisyon Hükümeti, İtilaf Devletleri'nin bu taleplerini karşılanamaz olduğu gerekçesiyle reddetti. Ancak Şansölye değişikliği (Joseph Wirth) ve İtilaf Devletleri'nin Ruhr bölgesini işgal etme ultimatomu (Londoner Ultimatum) sebebiyle öngörülen tazminat miktarı ve süresi kabul edildi (Riecker: s. 2009: s. 82). 1922 yılında ise Weimar Cumhuriyeti'nin yaşadığı ekonomik sorunları göz önünde bulun-

¹ Örneğin, Ian Kershaw, darbe sonrasındaki duruşmanın ve akabindeki hapis sürecinin Hitler'in liderlik kültürüne ve Nasyonal-sosyalist hareketin kahramanlık anlatısına nasıl katkıda bulunduğunu irdelemiştir (Kershaw, 1999: s. 40).

² Hükümet, Merkez Parti (Zentrum Partei) ve Alman Demokrat Partisi'nden (Deutsche Demokratische Partei) ve Alman Halk Partisi'nden (Deutsche Volkspartei) oluşan bir koalisyon hükümetiydi.

duran İtilaf Devletleri, tazminat ödemelerinin nakdi değil de aynı (çelik, odun, kömür) olarak yapılmasını kararlaştırdı. 9 Ocak 1923 tarihinde Müttefik Tazminatlar Komisyonu'nun Almanya'nın kasıtlı olarak yıllık teslimatını aksattığını açıklaması üzerine Fransa ve Belçika, 11-16 Ocak tarihleri arasında Ruhr bölgesinin tamamını Dortmund'a kadar işgal etti. Ruhr bölgesinin işgali, iç politik gerginlikleri daha da tırmandırdığı gibi Hitler Darbesi'ne de zemin hazırladı (Mommssen, 1994: s. 41-42).

Partili olmayan Şansölye Wilhelm Cuno'nun liderliğindeki hükümet, Ruhr mücadelesindeki başarısızlığı nedeniyle dağıldıktan sonra Şansölye Gustav Stresemann, 13 Ağustos 1923 tarihinde yeni kurulan koalisyon hükümetinin (SPD, DDP, Z ve DVP)³ başına getirildi. Yeni Şansölye Stresemann, ekonomik nedenlerle 26 Eylül 1923 tarihinde pasif Ruhr direnişini sona erdirdi. Bu gelişme, zaten iyi ilişkilere sahip olmayan Berlin Hükümeti ile Bavyera Eyalet Hükümeti arasındaki ilişkileri iyice gerdi. Milliyetçilik duygularının yoğun olarak yaşandığı Bavyera Eyaleti, Ruhr bölgesindeki direnişin sonlandırılmasına, aynı gün olağanüstü hal (OHAL) ilan ederek tepki gösterdi. Bu gelişmelere paralel olarak Saksonya ve Thüringen eyaletlerinde komünistleri hükümete dâhil edecek olan SPD hükümetleri kuruldu (Koch, 2009: s. 58-59). Almanya Komünist Partisi'ne bağlı radikal solcular tarafından 23 Ekim 1923'te başlatılan ve iki gün süren Hamburg Ayaklanması neticesinde Devlet Başkanı Ebert, Alman ordusunu bu iki eyalete karşı harekete geçirip bu hükümetleri görevden alarak hükümet üyelerini tutuklattı. Böylece Kasım ayı başındaki "Bolşevik tehlikesi" bertaraf edilmiş oldu (Heiber, 1982: s. 142). Ancak SPD, benzer bir tutumu olağanüstü hali devam ettiren Bavyera'ya karşı sergilemekten kaçındığı için Ebert'a tepki olarak Stresemann Hükümetinden ayrılıp hükümeti başarısızlığa mahkûm etti (Harald, 1983: s. 68). Bavyera'daki OHAL'e cevap olarak Berlin Hükümeti Almanya genelinde OHAL ilan ederek yetkileri Ordu Bakanı Otto Geßler'e devretti, böylece Alman ordusu yeniden kilit bir noktada yer almaya başladı. Ordunun kimin tarafında yer alacağı sorusu ise başındaki General Hans von Seeckt'e bağlıydı.⁴ Bavyera'ya karşı harekete geçmeyi reddeden Seeckt, Devlet Başkanı Ebert'ten anayasanın 48. maddesinde belirtilen diktatörlük yetkilerinin kendisine verilmesini talep ederek Geßler'in pozisyonunu boşa çıkarmak istedi. Ancak Ebert'ın bu talebi reddetmesi üzerine Seeckt de darbe yapma düşüncesine kapılanlar arasında yerini aldı (Dornberg, 1998: s. 207-208).

³ Bu koalisyon hükümeti, Sosyal Demokrat Parti (SPD), Merkez Parti (Zentrum Partei) ve Alman Demokrat Partisi'nden (Deutsche Demokratische Partei) ve Alman Halk Partisi'nden (Deutsche Volkspartei) oluşmaktaydı.

⁴ Weimar Cumhurbaşkanı Ebert ve Şansölye Stresemann gibi sivil iktidarın söz sahipleri, Alman ordusuna itimat edilemeyeceğini ve yeri geldiğinde ordunun içerisinde karşıt tutumların hâkim olabileceğini fark ettiler. Seeckt, idare heyeti işlevine sahip olan, olağanüstü yetkilerle donatılmış, siyasal anlamda iddialı bir kabine kurmayı planlamaktaydı. Bu da meşru hükümete illegal yöntemlerle mücadele etmek anlamına gelmekteydi. Bavyera'daki bu gelişmeler, Berlin'e karşı elini güçlendireceği için Seeckt, Hitler'in bu girişimini bastırmak yerine onu kışkırtmıştır. Bu durum, aynı zamanda anayasal güçlerin ne kadar zayıf olduğuna da işaret etmekteydi (Kluge, 2006: s. 79)

1.2. Bavyera'daki Siyasi Durum

Tüm Alman eyaletlerine nazaran 1918 Kasım Devrimi'nin sonuçlarından daha mustarip olan Eski Bavyera Krallığı, I. Dünya Savaşı sonrası kaotik bir yapıdaydı. Wittelsbachlı Kral III. Ludwig sosyalistler tarafından sürgün edilmiş, Berlin'den gelen ve sosyal demokrat bir koalisyon hükümeti kuran Yahudi asıllı Kurt Eisner aşırı sağcı Anton Graf Arco-Valley tarafından öldürülmüş, bu keşmekeş içerisinde komünistler başkenti Münih olan Bavyera Sosyal Cumhuriyeti adı altında bir cumhuriyet kurmuş, iki hafta sonra da Prusya yönetiminin emri doğrultusunda Freikorps birlikleri, kurulan bu "Kızıl Cumhuriyeti" kanlı bir şekilde yıkmıştı (Harald, 1983: s. 52). Kendisini, zor günler geçiren devletin "düzenleyici hücre" (Ordnungszelle) olarak kabul eden Bavyera, aşırı milliyetçi dernek ve partilerin kalesi haline geldi. Weimar Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla ayrıcalıklı haklarını kaybeden ve Berlin Hükümetine karşı anti-demokratik bir tutuma sahip olan bu milliyetçi grupların temel amacı, Bavyera'yı devletten ayırmak ve burada kurulacak olan düzeni Berlin'e zorla dayatmaktı (Pappert, 2001: s. 42).

Weimar Cumhuriyeti'nin Ruhr'daki işgali kabul etmesini "vatana ihanet" olarak değerlendiren Başbakan Eugen von Knilling, 26 Eylül 1923'te Bavyera'da olağanüstü hal ilan etti (Kolb ve Schumann, 2013: s. 55). OHAL uygulaması için de Anavatan Birlikleri'ne (Vaterländische Verbände) üye olan eski Başbakan Gustav Ritter von Kahr'ı "kapsamlı fakat kesin olarak tanımlanmamış yetkilere sahip" "Devlet Genel Komiseri" (Generalstaatskornmissar) olarak atadı (Gordon, 1978: s. 197). Onun görevi, özel ilişkileri sayesinde olası "aptallıklara" engel olmaktı (Winkler, 2005: s. 210). Oysa gelenekçi bir düşünce dünyasına sahip olan Kahr, mevcut hükümete/cumhuriyete sempati duymamakta ve monarşiye geri dönmek amacıyla Bavyera'nın bağımsız bir devlet olması gerektiğini savunmaktaydı. Diktatoryal yetkilere sahip olan Kahr'ın yanında Bavyera Tümen Komutanı Otto von Lossow ve Bavyera Eyalet Polisi Başkanı Hans von Seißer yer almaktaydı (Mommsen, 1994: s. 45). Bunların darbe girişiminde bulunacaklarından çekinen Berlin Hükümeti, ülke genelinde OHAL ilan ederek yürütme yetkisini ordunun başındaki General Seeckt'e değil, Savunma Bakanı Otto Geßler'e devretti (Hofmann, 1961: s. 98). Ancak Kahr'ın ülke genelinde ilan edilen OHAL kararının Bavyera için geçerli olmadığını açıklamasıyla merkez ile eyalet arasındaki ilişkiler iyice kötüleşti. Buna ek olarak Hitler'e ait olan "Der Völkische Beobachter Gazetesi"nin Berlin Hükümetini ve ordu komutanlığını hedef alan kişisel saldırılarda bulunmasıyla var olan kriz daha da derinleşti. Berlin Hükümeti Kahr'a bu gazeteyi yasaklamasını emretti, fakat Kahr emri uygulamayı reddetti (Gordon, 1978: s. 206-207). Bunun üzerine Seeckt, 7. Tümen Komutanı Korgeneral Otto von Lossow'u verilen emri uygulamakla görevlendirse de Bavyera "diktatörüne" sadık olan Lossow, verilen bu emri yerine getirmedi. Bu durum karşısında Seeckt, Lossow'u görevinden azletti ancak bu sefer de Kahr, diktatoryal gücünü kanıtlamak istercesine Lossow'un tümenini kendi hâkimiyeti altına aldı ve onu Eyalet Komutanı (Landeskommandant) olarak atadı (Hürten, 1993: s.

484). Kahr böylece bir defaya mahsus olsa da ordunun emir-komuta zincirini kırmayı başardı (Deuerlein, 1962: s. 80). Siyasi ve askeri açıdan bakıldığında devlete karşı bir isyan anlamına gelen bu gelişmeyle birlikte Bavyera ile Berlin Hükümeti arasındaki kırılma da tamamlanmış oldu (Koch, 2009: s. 62-63). Bahsi geçen bu üç kişi, aşağıda detayları bulunduğu üzere Bavyera Triumviratı'nı⁵ oluşturmaktaydı. Bunlar, milliyetçi cenahın desteğini kazanabilmek adına kendileri gibi Berlin Hükümetine karşı olan ve büyük kitleler üzerinde etkisi bulunan Hitler'i de kendi saflarına dâhil etmeye çalıştılar (Heiber, 1982: s. 140-141). Bu gelişme ise yerel siyasette ön plana çıkan Hitler'e hareketini iktidara taşıyacak bir fırsat sunmaktaydı.

2. DARBENİN AKTÖRLERİ

2.1. Hitler

Genç yaşta yetim kalan Hitler, bir Avusturyalı olarak I. Dünya Savaşı'nda Alman ordusuna katılan gönüllülerdendi. Askerlik hayatı onun ikinci bir aileye ve daha müreffeh bir hayata sahip olmasını sağladı.⁶ Cephede sergilediği özveri ve cesaret dolayısıyla I. ve II. dereceden olmak üzere iki onur madalyası ile ödüllendirildi (Hartmann, 2018: s. 465). Ancak Alman İmparatorluğu'nun 1918'deki yenilgisi, Hitler üzerinde derin etkiler bıraktı; zira 1918'de Hitler 29 yaşındaydı, işi yoktu ve sivil hayata başarılı bir başlangıç yapma şansı da kalmamıştı. Bu nedenle orduda kalmayı tercih etti.⁷ Apolitik bir geçmişe sahip olduğu için de Nisan 1919'da "muhabir" (Vertrauensmann) yapıldı. Hitler'in de dâhil edildiği ekibin görevi, askeriye içindeki Münih Kızıl Ordusu'nun eski üyelerini ve Spartakist, Bolşevik veya Komünist askerleri deşifre etmektir. 10 Mayıs 1919'da General Arnold von Möhl yönetiminde Bavyera'da kurulan geçici ordudaki 4. Grup Komutanlığı'na bağlı İstihbarat ve İrtibat Hizmetleri'nin başına Yüzbaşı Karl Mayr getirilmişti. 10 Temmuz 1919'da Hitler, muhabirlerin "Bolşevik karşıtı" olarak yetişmesi için Mayr'in açtığı eğitim kurslarına katıldı. O dönemde Alman İşçi Partisi (DAP⁸) ile temas halinde olan

⁵ Latince Triumviri kelimesinden türetilen bu kavram, ortak çıkarlara sahip üç güçlü kişinin oluşturduğu ittifak veya bunlar tarafından idare edilen siyasal rejim anlamına gelmektedir.

⁶ Hitler'in 13 Ekim 1941 tarihli konuşmasında sarf ettiği şu sözler askerliğin onu sadece manevi açıdan değil, maddi açıdan da beslediğini göstermektedir: s. "Gençken, 10, 20 veya 30 Mark değerindeki şeyler konusunda sıkıntılar yaşadım. Endişe duymadığım tek bir zaman vardı: s. ordudaki altı yıl; orada çok fazla farkında değildi insan, kıyafetiniz -o kadar iyi olmasa da şerefliydi- ve yiyecekleriniz teslim edilirdi, ayrıca istediğiniz yere de uzanabilirdiniz." (Hitler, 2000: s. 79).

⁷ Her ne kadar Hitler, iktidara geldikten sonra o dönemlerde de siyasi anlamda aktif bir tutuma sahip olduğunu iddia etse de onun o dönemdeki tutum ve davranışları, "edilgenlik" ve "yönelim bozukluğu" ile nitelendirilebilir (Plöckinger, 2013: s. 27-46).

⁸ Hitler'in de kaydolduğu ve siyasete başladığı Alman İşçi Partisi (Deutsche Arbeiterpartei-DAP), orijin olarak 18 Ağustos 1918 yılında kurulan Thule Topluluğu'na (Thule Gesellschaft) bağlıydı. Daha sonraki yıllarda NSDAP kadrolarında yer alacak olan Hans Frank, Rudolf Heß, Alfred Rosenberg gibi birçok isim, bu topluluğun müdavimlerindendi. Savaşın bitiminden bir gün sonra (9 Kasım 1919) yayımladıkları program ilanlarında şunlar yazmaktaydı: s. "bizim için samimi, sevgili ve değerli ne varsa, hepsini dün kaybettik. Bizi kan bağımızın olduğu prenslerimiz değil, can düşmanımız yönetiyor: s. Juda

Mayr, askerlerini parti toplantılarına göndererek partiye destek olmaya çalışıyordu. Bu vesileyle Hitler, 12 Eylül 1919'da ilk defa DAP'ın bir toplantısına katıldı. Bu toplantılar sayesinde partide görev alan şair ve yayıncı Dietrich Eckart, Alfred Rosenberg gibi anti-semitik milliyetçi cenahla tanışma imkânı bulan Hitler, konuşma becerisiyle dikkatleri üzerine çekti ve Mayr tarafından desteklenmeye başlandı. 24 Şubat 1920 tarihinde Nasyonal-sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP) olarak adını değiştiren bu parti içerisinde kısa sürede popüler olan Hitler, bu dönemde en iyi bildiği şeyi yaptı, konuştu. Önce küçük topluluklara sonra sürekli büyüyen kitlelere yaptığı konuşmalarla dinleyicileri büyülüyor ve partiye yeni taraftarlar kazandırıyor. Retorik becerilerini geliştirmek için bir opera sanatçısından diksiyon dersleri alan Hitler, ayrıca beden dilini terbiye etmek ve yüz ifadelerini buna uyarlayabilmek için de büyükçe aynalar karşısında konuşmalar yapıyor, kendini analiz ediyordu. Bunların yanı sıra imajı üzerinde de çalışan Hitler, önemli kişilere yaptığı ziyaretlerde iradesini ve kararlılığını göstermek gayesiyle beylik tabancası ile kamçısını demonstratif bir şekilde askılığa asıyordu (Joachimsthaler, 2000: s. 198-214; Weber, 2016: s. 81-87; Thamer, 2018: s. 57-59; Reuth, 2009: s. 104-106; Ullrich, 2013: s. 121-124; Plöckinger, 2013: s. 140-153).

Fotoğraf 1: Adolf Hitler'in 1923 yılına ait bir fotoğrafı.⁹

(Yahudi) [...] Artık Alman devletinden söz etmek istiyoruz. Yahudi bizim can düşmanımızdır ve bu günden itibaren harekete geçeceğiz." (Schmolze, 1968: s. 19).

⁹ Adolf Hitler'in 1923 yılına ait fotoğrafı: <https://www.dhm.de/lemo/biografie/adolf-hitler> (E.T. 01.07.2020).

Konuşmalarında ve ileri sürdüğü tezlerde hezimete uğramış olan Alman toplumunun eski görkemli zamanlara olan özlemini, Yahudi yolsuzluğunu, demokrasinin ikiyüzlülüğünü ve Komünizm sahtekârlığını dile getiren Hitler, birahane mahzenlerinde yaptığı şovenist ajitasyonlar ve yaydığı anti-semitizm ile NSDAP içerisindeki etkinliğini artırmış ve siyasi mahfillerde isim yapmıştı (Willems, 1994: s. 34). Ona göre “utanç antlaşmasını” (Versay Antlaşması) imzalayan “Kasım suçluları”, cephede başarılı olan Alman ordusunu arkadan hançerlemiş ve tüm ulusun mahvına sebep olmuşlardı (Harald, 1983: s. 61).

Kendisini büyük Alman özgürlük mücadelesinin öncüsü olarak gören Hitler için parti sadece bir araç hükmündeydi.¹⁰ Nitekim parti liderliğini de darbe-vari bir şekilde ele geçiren Hitler, Haziran 1921’de NSDAP’nin Almanya-Avusturya ve Çekoslovakya’da aynı hedefi takip eden bir parti ile birleşme kararını protesto ederek partisinden istifa etti. Partiye geri dönmesini bazı şartlara bağlayan Hitler’e göre NSDAP bir başka partiyle birleşmemeli, mevcut parti yönetimi istifa etmeli ve kendisi de partinin ‘diktatoryal’ yetkilerle donatılmış yeni lideri olmalıydı (Jäckel ve Kuhn, 1980: s. 438). Parti yönetiminin bu şartları kabul etmesiyle birlikte Hitler, Temmuz 1921’de yirmi iki ay önce ilk kez kapısını çaldığı partinin olağanüstü yetkilerle donatılmış lideri oldu (Koch, 2009: s. 53). Kendisini kültürleşirmeye çalışan Hitler’in bu amacına parti mensupları ve sempatanları da hizmet etmekteydi. Bu sayede Hitler, sadece NSDAP’nin değil, aynı zamanda Bavyera’daki devrimci radikal sağ cenahın da lideri haline geldi (Willems, 1994: s. 38; Dotterweich, 2010: s. 177). Nitekim Hitler’in Almanya’yı kurtaracak tek kişi ve Almanya’nın Musollini’si olduğu yönünde gerek basında gerekse kamusal alanda propagandalar yapılmakta (Kershaw, 1980: s. 28); bu propagandalar, parti ve Münih’teki radikal sağ çevrelerin Hitler’in Almanya’yı yönetecek Führer olduğuna dair inancını pekiştirmekteydi.

Hitler liderliğindeki NSDAP, kısa sürede ordudan atılan, iş bulamakta zorlanan ve topluma uyum sağlayamayan asker ve sağ görüşlü kavgacı gençlerin toplanma merkezi haline geldi.¹¹ Etki alanı büyük ölçüde Bavyera ile sınırlı olmasına rağmen 1923 yılına kadar hızlı bir şekilde üye sayısını artıran NSDAP, parti verilerine göre 50.000 üyeye ulaşmıştı (Willems, 1994: s. 35). Güney Almanya’daki rejim karşıtı en büyük partilerden biri haline gelen NSDAP, anti-sosyalistler, karşı-devrimciler, memurlar, bürokratlar ve öncü sanayiciler tarafından desteklenmekteydi (Koch, 2009: s. 55). Bu çevreler, Almanya’nın tüm sorunlarını bertaraf edecek merkezi gücün Bavyera olduğunu ve devletin Kapp Darbesi’nden¹² daha iyi organize

¹⁰ Hitler başlıca amacı, Alman ırkının özgürleşebilmesi ve dış ilişkilerdeki zincirlerini kırabilmesi için yüz binlerce kişiyi seferber etmektir (Willms 1994: s. 37).

¹¹ Daha önceleri NSDAP’nin miting veya salonlarında görev yapan bu gençlere, komünistlere karşı gösterdikleri cesur eylemler sebebiyle Hücum Birliği (Sturmabteilung-SA) ismi verilmiştir.

¹² Kapp Darbesi’ni büyük bir coşkuyla selamlayan Hitler, bu sebeple ilk kez Münih dışına çıkmıştır. Parti’deki en büyük destekçilerinden olan şair Dietrich Eckart ile birlikte, darbecilerle irtibata geçmek

edilmiş bir darbeyle toparlanabileceğini düşünmekteydiler (Jäckel ve Kuhn, 1980: s. 394). Nitekim 1923 sonbaharında Fransızların Ruhr bölgesini işgal etmesi, Berlin Hükümetinin mücadeleden vazgeçmesi ve darbeye meyilli Bavyera Hükümetinin tutum ve politikaları, darbe yoluyla meşru düzeni değiştirmek isteyen Hitler'i daha da cesaretlendirdi (Harald, 1983: s. 68). Bu doğrultuda partinin propaganda ve örgütsel faaliyetleri, darbe düşüncesine dayandırıldı. NSDAP'nin 1924 yılına kadar hiçbir seçimde yer almamış olması, Hitler'in bu amacını ortaya koymaktaydı. Nitekim Halk güçleri (Einwohnerwehren), Freikorps ve "Birleşik Anavatan Dernekleri" (Vereinigten Vaterländischen Verbänden) gibi farklı milliyetçi gruplarla yakın ilişkiler içerisinde olan NSDAP, Ernst Röhm'ün girişimleri neticesinde 1923 yılının Ocak ayında kurulan ve cumhuriyeti devirmek için Bavyera ordusu ile yakın işbirliği içerisinde olan *Arbeitsgemeinschaft der Vaterländische Kampfverbände* adlı birliğe katıldı. Aynı yılın Eylül ayında da bu birlikten *Deutsche Kampfbund* (Alman Mücadele İttifakı) adlı paramiliter örgüt neşet etti (Willems, 1994: s. 38-39).

2.2. Kampfbund

Bavyera'da yapılacak olan darbenin itici gücü, demokrasiye karşı çıkan radikal milliyetçiler, ulusalıcılar, anti-semitistler ve anti-marksistlerden oluşan *Deutsche Kampfbund* adındaki çatı örgüttü. Bu örgüt, *NSDAP*, *Reichskriegsflagge*¹³ ve *Bund Oberland*¹⁴ üyelerinden oluşmaktaydı (Dornberg, 1998: s. 10). Saldırgan ve devrimci tutumuyla radikal milliyetçiliği temsil eden *Kampfbund*'un üyeleri, devlet Başkanı Ebert'ı ve görev yapmış olan/yapan tüm hükümetleri, I. Dünya Savaşı'ndaki yenilgiden, Alman onurunu aşağılayıcı Versay Antlaşması'dan ve Almanya'nın gerilemesinden sorumlu tutmaktaydı. Kendilerini vatanın kurtarıcıları ve Almanya'nın onuru olarak gören örgütün amacı, *nefret edilen cumhuriyeti devirmek ve Ludendorff'u devlet başkanı yapmaktır* (Hofmann, 1961: s. 93; Dornberg, 1998: s. 10).¹⁵ Yedi önemli temsilciye sahip olan *Kampfbund*'un yönetim kadrosunda NSDAP'nin lideri ve *Völkischer Beobachter* Gazetesi'nin sahibi Adolf Hitler'in dışında Mareşal Ludendorff, Albay Hermann Kriebel, Binbaşı Hans Streck, mühendis Max Erwin von Scheubner-Richter, *Sturmabteilung* (SA)'nın lideri Hermann Göring ve *Bund Oberland*'ın siyasi lideri veteriner Dr. Friedrich Weber yer almaktaydı. Röhm'ün

---

amacıyla 17 Mart 1920'te Berlin'e uçmuştur. Ancak işçi sınıfının silahlı direnişi nedeniyle darbe girişimi akamete uğramış ve Hitler eli boş bir şekilde Münih'e geri dönmüştür. Bu darbe ile ilgili daha detaylı bilgiler için bkz. Ekinci, 2017.

¹³ Ernst Röhm'ün önderlik ettiği *Reichskriegsflagge*, monarşik düzeni yeniden inşa etmek amacıyla 300 kişilik Cumhuriyet karşıtıdan oluşan bir savaş kulübüydü.

¹⁴ *Bund Oberland*, kendisini Friedrich Weber komutası altındaki düzensiz silahlı birliklerden oluşan ve 1919'da Bavyera Sovyet Cumhuriyeti'nin yıkılmasında önemli rol oynayan *Freikorps Oberland*'ın halefi olarak kabul eden paramiliter bir örgüttü.

¹⁵ *Kampfbund*'un amacı "Hitler-Ludendorff diktatörlüğünü kurmaktır. Bu bakımdan bazı araştırmalarda yapılan darbe girişimi, "Hitler-Ludendorff Darbesi" olarak da anılmaktadır. Ancak bu darbe girişiminin mimarı, milliyetçi çevrelerde büyük bir saygınlığa sahip Ludendorff değil, Adolf Hitler'dir (Gritschneider, 1990: s. 11).

girişimleri neticesinde Hitler, bu ultra-milliyetçi örgütün siyasi lideri seçildi. Örgütün askeri kanadı Albay Hermann Kriebel ve Max Erwin von Scheubner-Richter'e bağlıydı. Emir-komuta zincirinin en tepesinde ise ordu üzerinde hala nüfuzu olan ve halkın büyük saygı duyduğu imparatorluğun eski Genelkurmay Şefi D. Erich Ludendorff yer almaktaydı (Willms, 1994: s. 41). Büyük bir savaş kahramanı olan Ludendorff, bu yönüyle elbette Hitler'in propagandası için ideal bir figürdü. Hitler, Ludendorff'un darbeyi yönetmesi durumunda halkın ve ordunun kendilerini destekleyeceklerine inanmaktaydı (Pappert, 2001: s. 45).

2.3. Triumvirat

Yukarıda ifade edildiği üzere 26 Eylül 1923 tarihinde yeni Şansölye Gustav Stresemann'ın (DVP) Ruhr bölgesinin işgaline karşı sergilenen pasif direnişi sonlandırması üzerine Bavyera Başbakanı Eugen von Knilling, Berlin Hükümetinin bu kararına tepki olarak 48. madde uyarınca OHAL ilan etti ve eyaletteki yürütme yetkisini "Genel Devlet Komiseri" sıfatıyla Gustav von Kahr'a devretti. Bavyera'daki radikal sağcı örgütlere yakın duran ve Yahudi düşmanlığıyla bilinen Kahr'ın yanında Bayern Bölgesel Askeri Birlikler Komutanı (Wehrkreiskommandeur) General Lossow ve emrindeki on bin kişiyle düzeni korumakla görevli eyaletin Polis Kuvvetleri Başkanı Albay von Seißer yer almaktaydı (Hofmann, 1961: s. 119). Devletin içinde bulunduğu krizi bir fırsat olarak gören bu üçlünün ortak bir hedefi vardı: s. Weimar Cumhuriyeti'ni yıkmak. Ancak bunun "nasıl" olacağı konusundaki görüşleri farklılık arz etmekteydi. Örneğin, Bavyera yönetiminin kendisine verilmesini (Reichsdirكتورium) hedefleyen Kahr ilk olarak Bavyera'nın devletten ayrılmasını ve Veliht Prens Rupprecht yönetimi altında bağımsız bir devletin kurulmasını savunmaktaydı. Lossow ise ordunun yanlarında yer almaması durumunda bir iç savaşın çıkabileceği kaygısıyla komuta kademesinden somut bir güvence beklemekteydi (Hürten, 1993: s. 486). Fakat Münih ile Berlin arasında yaşanan gerilim, böylesi bir güvenceyi imkânsız kılmaktaydı. Ancak diktatörlük yetkilerinin kendisine devredilmesi talebini Başkan Ebert'ın reddetmesine karşın Seeckt, Bavyera'daki gelişmelerin ileride kendi lehine evrilebileceği umuduyla ve Alman askerini karşı karşıya getirmemek bahanesiyle ordunun Bavyera'ya karşı harekete geçmeyeceğine dair Triumvirat'a garanti verdi. 3 Kasım'da Seißer'e meşru hükümete karşı eyleme geçmeyeceğini bildiren Seeckt (Kershaw, 1998: s. 257-258), bunun yanı sıra Kahr ve Lossow'u aşırı milliyetçi gruplara fazla yakınlaşmamaları konusunda da uyarmayı ihmal etmedi. Bu gelişmeler, üçlünün Berlin'e yürüyüş yaparak devleti "Kasım suçluları"ndan temizleme düşüncesini pekiştirdi (Kolb ve Schumann, 2013: s. 55).

Fotoğraf 2: Triumvirat; (soldan sağa) Gustav v. Kahr, Otto v. Lossow ve Hans v. Seißer'e ait fotoğraflar.¹⁶

Kasım ayının başında Münih ile Berlin arasındaki gerginliğin tırmanması üzerine Bavyera üçlüsü Almanya'da yapılacak bir devrimde aktif olarak yer almaya karar verdi (Hofmann, 1961: s. 136). Bavyera'da muhafazakâr burjuva milliyetçiliğini temsil eden Triumvirat, siyasi anlamda Hitler'in Kampfbundu'ndan daha ılımlıydı. Ancak Bavyera ordu birliklerinin komutanı General von Lossow'un ifade ettiği üzere bunların ortak bir hedefi vardı, o da *Almanya'yı [...] Marksizm'den kurtarmak*. Bu hedef, Kampfbund ve "Birleşik Anavatan Dernekleri" (Vereinigten Vaterländischen) üyelerinin merkezi hükümete yönelik yıkıcı tutumlarıyla örtüşmekteydi. Her iki cenah da merkezi hükümetin "Bolşevik tehlike"ye karşı güçsüz olduğunu iddia ederek kendilerine meşruiyet zemini oluşturmaya ve Mussolini'nin Roma'ya yürüyüşüne benzer şekilde Berlin'e yürüyüş yapmaya çalışmaktaydı (Kluge, 2006: s. 79). Lossow, 24 Ekim'de paramiliter örgüt liderleriyle yaptığı bir toplantıda Berlin yürüyüşünden bahsederek Kampfbund ile ittifak kurdu, zira Triumvirat ile Kampfbund'un planları mükemmel bir şekilde örtüşmekteydi. Ulusal devrim konusunda mutabık olan taraflar, bu hedefe yönelik planlar yapmaya başladılar. Böylece Lossow'un 7. Tümeni, Seißer'in polis birlikleri, Göring'in SA birlikleri, Weber'in Bund Oberland'u ve Yüzbaşı Röhm'ün Reichskriegsflagge'si General Ludendorff liderliğinde birleştirilip ortak bir güç haline getirilebilir ve Bavyera'da kurulacak olan yeni rejim, Münih'ten Berlin'e doğru genişletilebilirdi. Ancak Kasım ayı başında, darbenin ne zaman yapılacağı ve darbe sonrası görev dağılımı konularında tam bir mutabakat sağlanamadı. Çünkü Bavyera'da kurulacak devletin başkanı olarak öngörülen Kahr, yönetime dâhil olmak isteyen Hitler ve Ludendorff'u dışarıda bırakmak istiyor; Hitler'in tek başına hareket etmesinden çekiniyordu (Hofmann, 1961: s. 141). Buna mukabil inisiyatifi ele almak zorunda olduğunu düşünen Hitler, darbeyi Triumvirat'a rağmen değil, onunla birlikte hareket ederek gerçekleştirebileceğini biliyordu. Hitler, Ekim 1923'te Berlin'den önce harekete geçmeleri gerektiği konusunda taraflara uyarılar yapmıştı (Dornberg, 1998: s. 13). Hitler'in temel kaygısı, Triumvirat'ın kendisini dışlaması veya darbe düşüncesinden vazgeçmesiydi. Bu bağlamda

¹⁶ Sırasıyla https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Ordnungszelle_Bayern, (E.T. 01.07.2020); https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Landeskommandant_1919-1933 (E.T. 01.07.2020) https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Bayerische_Landespolizei_1920-1935; (E.T. 01.07.2020).

Hitler'in temsil ettiği Kampfbund ile Triumvirat arasında yersiz olmayan bir güvensizlik hâkimdi. Zira Kampfbund bir "Hitler-Ludendorff Diktatörlüğü" için çabalar-ken Triumvirat, monarşik yapıya geri dönerek Bavyera'da devlet idaresini (Reichs-direktorium) ele geçirmek istiyordu. Kahr'ın yalnızca "Bavyera savunması" konu-sundaki tutumuna karşı çıkararak harekete geçilmesi çağrısında bulunan Hitler, "Büyük Atılım" (großer Wurf) politikasının uygulanması gerektiğini savunmaktaydı (Jäckel ve Kuhn, 1980: s. 1043). Buna karşın Triumvirat, Berlin'e yürüyüşte tereddüt etmekteydi, zira yukarıda da ifade edildiği üzere General Seeckt, kendilerine devlet bütünlüğünden yana olduğunu beyan etmişti (Hofmann, 1961: s. 135-136). Dahası 3 Kasım'da Hitler ile görüşmeyi reddeden Kahr, tüm milliyetçi dernek liderlerini ba-şına buyruk eylemlere kalkışmamaları hususunda uyardı. Kısacası darbenin mahiyeti konusundaki görüş farklılıklarından kaynaklanan anlaşmazlıklar, tarafların ortak ha-reket etmesini engellediği ve Kahr'ın Berlin Hükümeti ile anlaşma ihtimalinden en-dişe duyulduğu için 6 Kasım'da Hitler, Kampfbund'un diğer liderleriyle birlikte dar-benin daha erken bir tarihe alınmasını kararlaştırdı (Hofmann, 1961: s. 149; Dot-terweich, 2010: s. 179; Mües-Baron, 2011: s. 193).

3. DARBE SÜRECİ

Kahr ve ekibi tarafından devre dışı bırakılacağından endişe duyan Hitler, beklediği fırsatı birkaç gün sonra yakaladı. 1918 Kasım Devrimi'nin beşinci yıldö-nümü münasebetiyle Bürgerbräukeller'de başta Lossow, Seißer, Knilling olmak üzere siyaset ve iş dünyasından çok sayıda kişinin katıldığı anma gecesinde Kahr, "Halktan Ulusa" (Vom Volk zur Nation) başlıklı bir konuşma yapıyordu. Sıradan bir Western filmindeki gibi salonun kapıları açıldı ve içeri onlarca silahlı kişi girdi (Gritschneider, 1990: s. 14). Giydiği frakın yakasına onur madalyası takılı bir şekilde salona giren Hitler, tavana bir el ateş ettikten sonra bir sandalyenin üstüne çıktı ve kalabalığa *Ulusal devrim başladı... Bavyera Hükümeti görevden alındı, geçici bir hükümet kuruluyor. Salon silahlı adamlarla çevrildi* diye bağır-dı. Daha sonra dinle-yicilere döndü ve ekledi *bundan beş yıl önce gözleri kör bir özürlü olarak askeri hastanede yatarken ettiğim yemini şimdi yerine getiriyorum; 1918'in Kasım suçlu-ları yere serilmedikçe rahat etmeyeceğim!* (Jäckel ve Kuhn, 1980: s. 1053) Coşan kalabalık ona Hitler selamı ile karşılık verdi. Salonunda bunlar yaşanırken Kampfbund üyeleri SA, Bund Oberland ve Reichskriegsflagge birlikleri şehrin önemli yollarını ve devlet dairelerini işgal etmeye ve telefon defterinden bilgilerini edindikleri Yahu-dileri tutuklamaya başladı. SA'yı eğiten ve önceden NSDAP üyesi olan Münih Bö-lük Komutanı Eduard Dietl komutasındaki genç subaylar ise şehrin işgaline karşı direniş göstermediler (Wilke, 2002, 173; Clay Large, 2006: s. 230).

Bundesarchiv, Bild 146-2007-0003
Foto: o. Ang. | 9. November 1923

Fotoğraf 3: NSDAP Hücum Birlikleri'nin (SA) 9 Kasım sabahı Eyalet Meclisi üyelerini tutuklarken (Bild 146 - Sammlung von Repro-Negativen, Bild 146-2007-0003).

Hitler, konuşmasını bitirdikten sonra Kahr, Lossow ve Seißer'i sahnenin bitişiğindeki bir odaya davet ederek onlara coşkulu bir konuşma yaptı. Lossow, Kahr ve Seißer'e bu *oyuna* dâhil olmalarını söyledi ki akabinde odada cereyan edecek olay bir tiyatro oyunundan başka bir şey değildi (Dornberg, 1998: s. 86). Hitler, planını özetledikten sonra kurulacak hükümet başkanlığında kendisinin, ulusal ordunun başında Ludendorff'un, Bavyera'da devlet yöneticisi olarak Kahr'ın, Devlet Savunma Bakanı olarak Lossow'un, Polis Bakanı olarak da Seißer'in görev yapacağını bildirdi (Gordon, 1978: s. 256-261; Mommsen, 1994: s. 46). Daha sonra üçlüye şöyle hitap etti: s. *"Benimle birlikte kavga etmeli, benimle kazanmalı veya benimle ölmelisiniz; eğer işler kötüye giderse tabancamda dört kurşun var, üçü beni terk edecek arkadaşlarım ve sonucusu da kendim için."* Lossow, bu plana Ludendorff'un nasıl baktığını sordu. Ludendorff'un hazır olduğunu ve birazdan geleceğini söyleyen Hitler'e inanmayan üçlü, onun bu teklifine ilkin yanaşmadı. Ancak biraz sonra Ludendorff'un olay yerine iştirak etmesi ve kurulacak olan hükümete hizmet etmeye hazır olduğunu açıklamasıyla Triumvirat, içinde buldukları şartlardan ötürü Hitler'in teklifini kabul etti ya da en azından öyle görünmeye çalıştı (Jäckel ve Kuhn, 1980: s. 1055).

Triumvirat ile mutabık kalan Hitler, Kampfbund'un diğer liderleri ile birlikte ertesi gün dağıtılacak olan broşürleri bastırmak ve darbenin seyrini koordine etmek için salondan ayrıldı.¹⁷ Hitler ve Ludendorff kazanmış gibi görünüyordu, ancak dört saatten daha az bir süre sonra bu zafer mağlubiyete dönüşecekti. Zira Triumvirat'ı denetleyen Ludendorff, vereceği karardan şüphe duyan Scheubner-Richter ve F. Weber'in tavsiyelerini dinlememekle büyük bir hata yapacak ve darbeye engel teşkil edebilecek hiçbir eylemde bulunmamayı taahhüt eden Kahr, Seißer ve Lossow'u saat 22:40'da serbest bırakacaktı. Nitekim Ludendorff'un bu kararı, onu darbenin başarısız olmasından sorumlu hale getirecekti (Kolb ve Schumann, 2013: s. 55-56). Çünkü serbest bırakılan Kahr ve arkadaşları verdikleri sözü tutmayıp merkezi ordunun generalleri ile görüşerek darbeyi engellemeye çalışacaklardı. Saat 23:30'da darbeden haberdar olan Berlin Hükümeti, ordu başkanı Seeckt'e darbenin yayılmasını durdurmak için sınırsız yürütme yetkisi verdi. Aynı gece Bavyera Hükümetini Regensburg'a taşıyan Triumvirat, gece saat 03:00 civarında yaptıkları resmi bir açıklamayla kendilerinin Bürgerbräukeller'de silah zoruyla hareket ettiklerini ve Hitler ile Ludendorff'un darbe girişimine karşı olduklarını bildirdiler.¹⁸ 9 Kasım 1923 sabahında darbe başarısız olmuş gibi görünüyordu. Ancak sabahın erken saatlerinde Marienplatz ve başka yerlerde toplanan halkın darbeye olan isteğini göz önünde bulunduran ve pes etmek istemeyen Hitler ile Ludendorff, halkı darbeye teşvik etmek için şehirde bir gösteri yürüyüşü yapmaya ve Münih'teki darbeyi tamamlamaya karar verdiler (Franz-Willing, 1975: s. 392). Halkın harekete geçirilmesi karşısında iki seçenek arasında bırakılacak olan eyalet ordusu ve polisi ya Kampfbund'a katılacak ya da darbeyi bastırmaya çalışacaktı.

Soğuk ve yağmurlu 9 Kasım'ın öğle vaktinde önde iki bayraktar, arkalarında Hitler, Ludendorff, Göring ve onlara eşlik eden bir grup, onların da arkasında sekizlerli şekilde sıralanmış yaklaşık 3000 -bazı kaynaklara göre 4000- kişiden oluşan büyük bir kalabalık şehrin merkezine doğru harekete geçti (Gritschneider, 1990: s. 24). Yürüyüş, Röhm ve adamlarının da katılacağı Wehrkreiskommando üzerinden ilerleyecekti. Fakat polis kuvvetleri, Seißer'in emri doğrultusunda bölgeyi kordon altına almıştı. Darbeciler saat 12.45'te şehrin merkezindeki Feldherrnhalle'ye¹⁹ geldiklerinde polis birliklerinin barikatıyla karşılaştılar (Mommsen, 1994: s. 47). Kimin ateşlediği bilinmeyen bir silahtan çıkan kurşunla bir polis memurunun öldürülmesi

¹⁷ *Kasım suçlarının yönetimi feshedilmiştir* başlıklı afişler bastıran Hitler, ertesi gün düzenlenecek olan gösterilerle ilgili talimat yazıları yazarak bunları *Nationalregierung (Ulusal Yönetim)*, imza *Adolf Hitler* şeklinde onaylar. NSDAP'nin basın organı olan *Der Völkische Beobachter* Gazetesi ise ertesi günkü sabah baskısının manşetini *Münih'te Alman Nasyonal yönetiminin ilanı: Hitler ve Ludendorff halk diktatörlüğünü ilan ettiler* olarak atmıştır (Jäckel ve Kuhn, 1980: s. 1058).

¹⁸ Ancak ertesi gün sabahın erken saatlerinde Münih'in dört bir yanında ulusal devrimi ilan eden ve Triumvirat'nin yeni hükümet içinde yer aldığını ilan eden binlerce poster yer almaktaydı (Winkler, 2005: s. 234).

¹⁹ Münih'te Odeonplatz meydanında bulunan ve Alman ordusunu onore etmek amacıyla 1841-1844 yılları arasında inşa edilen anıtsal bir sundurma olan Mareşal Konağı'dır.

üzerine darbecilerle polis arasında silahlı çatışma başladı. Bunun üzerine polis güçleri, geri çekilen kalabalığa ateş açtı. Kısa bir çatışmanın ardından Odeonsplatz'da 16 darbeci, dört polis memuru ve yoldan geçen bir sivil hayatını kaybetti, onlarca kişi de yaralandı. Darbeciler hızla dağıldı; Hitler de dâhil olmak üzere birçoğu kaçmayı başarırken Ludendorff ve Kampfbund'a mensup 20 kişi tutuklandı. Böylece Seißer yönetimindeki Bavyera Eyalet Polisi Feldherrnhalle'deki darbe girişimini önlemiş ve 17 saat bile sürmeyen Hitler darbesini başarısızlığa mahkum etmişti. (Gordon, 1978: s. 281-327).

Bundesarchiv, Bild 119-1486
Foto: o. Ang. | 9. November 1923

Fotoğraf 4: Darbe haberi üzerine 9 Kasım sabahı Marienplatz Meydanında toplanan kalabalık (Bild 119 - Hauptarchiv der NSDAP, Bild 119-1486).

Feldherrnhalle'de nihayete eren yürüyüşten sonra darbe liderlerinin büyük kaçıışı başladı. Kampfbund liderlerinden bazıları ve binden fazla darbeci, Rosenheim ve Avusturya istikametinde şehri terk etmeye çalıştı. Çatışma başlar başlamaz yaralı bir şekilde kaçan Hitler, 11 Kasım'da arkadaşı Ernst Hanfstaengl'in Münih'in 40 kilometre güneyinde bulunan Staffelsee'deki evinde tutuklandı (Thamer, 1994: s. 107-109). Darbe girişiminin bastırılmış olması karşısında öfke ile çalkalanan Münih'te hükümet ve polis aleyhine protestolar düzenlendi. Bu protestolar halkın kendilerine destek olacağını düşünen Hitler'i haklı çıkarmaktaydı. Zira halkın darbeyi önleyen Triumvirat'ı "hain", "katil" ve "zalim" olarak itham etmeye başlaması ve günlerce yatıştırılamaması bunun bir göstergesiydi (Dornberg, 1998: s. 339-340). Her ne kadar Münih ile Berlin arasındaki ilişkiler tekrar iyileşse de eyalet polisi,

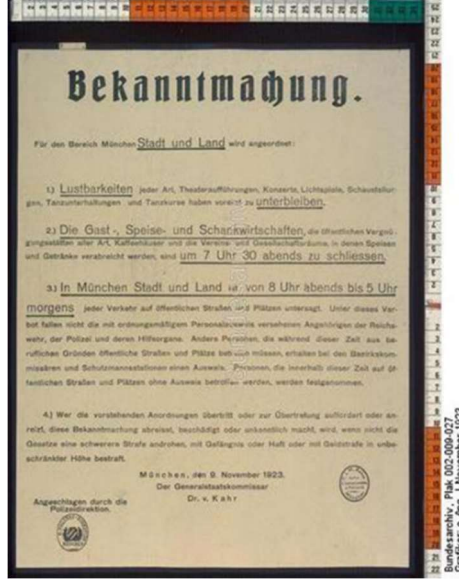
kitlesel saldırıları durdurmak için birçok kez müdahale etmek zorunda kaldı. “Ülkede en nefret edilen adam” ilan edilen Kahr²⁰ ve Lossow’un Şubat 1924’te emekliye ayrılması ile birlikte Bavyera’daki aşırılık dönemi ve sağ cenahtan gelebilecek olası darbe tehlikesi de sona erdi (Kluge, 2006: s. 80).

Bundesarchiv, Bild 119-1426
Foto: o. Ang. | 9. November 1923

Fotoğraf 5: Darbeciler ve polis kuvvetlerinin 9 Kasım 1923 tarihinde Münih Odeonsplatz’ta karşı karşıya geldikleri anın fotoğrafı (Bild 119 - Hauptarchiv der NSDAP, Bild 119-1426).

²⁰ Haziran 1934’te Röhm Meselesi (Röhm- Affäre) olarak tarihe geçen ve Hitlerin parti içindeki güç dengesini dizayn etmek amacıyla Hücum-Birlikleri’nin (SA) komutanı Ernst Röhm’ü tutuklatılarak öldürtmesi sürecinde hayatını kaybedenlerden biri de Gustav von Kahr idi. Bu olay, Hitler’in Kahr’ı darbe girişiminin başarısızlığından sorumlu tuttuğuna işaret etmektedir. Nasyonal-sosyalist düşüncenin ideologlarından olan Alfred Rosenberg, 7 Temmuz 1934 tarihinde bu olayla ilgili olarak günlüğüne “Böylece 9.11.23’ün kefareti ödenmiş ve Kahr çoktandır hak ettiği kadere kavuşmuştur.” cümlesini kaydetmiştir (Seraphim, 1964: s. 47).

Fotoğraf 6: Kahr'ın 9 Kasım günü dağıttığı resmi duyuru ilanı.²¹

4. MAHKEME SÜRECİ

Başarısız darbe girişimi sonrasında Hitler, Ludendorff ve sekiz sanık hakkında vatana ihanet suçundan açılan dava, 26 Şubat-1 Nisan 1924 tarihleri arasında Münih Halk Mahkemesi'nde görüldü. Sanık sandalyesinde Eski Münih Emniyet Müdürü ve Bölge Mahkemesi Meclis Üyesi *Ernst Pöhner*, Münih Emniyet Müdürlüğü Siyasi İstihbaratı Başkanı *Wilhelm Frick*, Veteriner *Friedrich Weber*, Emekli Yüzbaşı *Ernst Röhm*, Emekli Teğmen *Wilhelm Brückner*, Teğmen *Robert Wagner*, Emekli Teğmen *Hermann Kriebel* ve Emekli Teğmen *Heinz Pernet* oturmaktaydı. Sanıklardan Hitler, yakasında savaş yıllarında aldığı onur madalyasıyla mahkemeye getirilirken General Ludendorff ise lüks bir limuzin ile mahkemeye geldi. Duruşmayı sanıklar için mümkün mertebe hafifletmeye gayret gösteren mahkeme heyeti, Kahr, Lossow ve Seißer'i sadece tanık olarak kabul etti (Gordon, 1978: s. 423-425; Willms, 1994: s. 34).

²¹ Resmi Duyuru. Münih şehri ve bölgesi ile ilgili düzenleme: 1) Her çeşit keyfi işler; tiyatro gösterileri, konserler, filmler, gösteriler, dans gösterileri, dans kursları ilk etapta iptal edilecektir. 2) Misafirhane, yemekhane, meyhaneye işletmeleri akşam 7:30'da kapatılacaktır. 3) Polis, asker ve bunların yardımcı unsurlarından başkasına Münih şehri ve bölgesinde akşam 8'den sabah 5'e kadar trafiğe çıkmak yasaklanmıştır. 4) Bu düzenlemelere uymayanlar hapis, gözaltı ve para cezasına çarptırılacaktır. Münih, 9 Kasım 1923, Devlet Genel Başkanı Dr. von Kahr (Bundesarchiv, Plak 002 - Weimarer Republik, Plak 002-009-027).

Bundesarchiv, Bild 102-00344A
Foto: Hoffmann | 1. April 1924

Fotoğraf 7: Mahkeme sürecinin akabinde 9.11.1923 tarihinde çekilmiş bir fotoğraf. (Soldan sağa) Heinz Pernet, Dr. Friedrich Weber, Wilhelm Frick, Hermann Kriebel, Erich Ludendorff, Adolf Hitler, Wilhelm Brückner, Ernst Röhm, Robert Wagner (Bild 102 - Aktuelle-Bilder-Centrale, Georg Pahl, Bild 102-00344A).

Mahkeme heyeti, faillerin işledikleri suçtan ziyade onların motivasyonları ve nitelikleriyle ilgilenmekteydi. Uluslararası düzlemde ilgi gören duruşma, kısa sürede bir tiyatro sahnesine dönüştü. Savcıların adeta sanıkların savunucularına dönüştüğü duruşmada sanki sanıklar davacı; tanıklar ise davalı konumundaydı. Sağ gözünde siyasi körlük yaşayan hâkimler, yasaları eğip bükerek ve usule ilişkin sayısız hata yaparak bu tiyatroya katkıda bulundu. Darbecilere sempati duyan mahkeme başkanı Yargıç Georg Neithardt, basına açık olan duruşmada sanıkların düşüncelerini açıklamalarına müsaade etmekteydi. Siyasi kariyerine mal olabilecek bir darbeye kalkışmış olan Hitler, mahkemenin bu tutumunu bir fırsata dönüştürdü ve duruşmanın ilk gününde yaklaşık üç buçuk saat süren bir savunma yaptı. Davanın son duruşmasında yaptığı konuşması ise yaklaşık iki saat sürdü. Mahkemede çok sayıda savunucusu olmasına rağmen Hitler'i en etkili şekilde savunan yine kendisi oldu; karizmatik liderliğinden tam anlamıyla istifade ederek kendisini hem sanık, hem davalı hem de devrimci olarak sundu. Şansölye olmak için darbeye kalkıştığı yönündeki iddiaları reddeden Hitler, meşru yönetimi devirmeye çalıştığını inkâr etmeyerek bu makamı çok matah bir şey olarak görmediğini; Yahudilere, Kasım Devrimi'ni yapan hainlere ve devletin mevcut yönetim şekline olan kinini uzun uzun anlattı. Nazi hareketinin güçlü yanlarını ve Bavyera üçlüsü olan Kahr, Lossow ve Seißer'in yaşattıkları hayal kırıklığını dile getirdikten sonra Hitler, Almanya'daki

siyasi ve ekonomik zayıflığın baş sorumlusu olarak gördüğü Ebert'e ve mevcut hükümete yüklendi. Hatta mahkeme başkanı tarafından ikaz edilecek kadar ileri giderek Ebert ve Scheidemann'ı vatana ihanetle suçladı. Yanıltıcı olduğu kadar coşkulu ve kendisini meşhur edecek olan ırkçı söylemlerine devam eden Hitler, "*Tüm sorumluluk yalnızca bana aittir, ama bir şeye açıklık getirmek istiyorum: s. suçlu değilim ve kendimi suçlu gibi hissetmiyorum. Darbe yaptığımı kabul ediyorum, ama bu suçlu olduğum anlamına gelmez. 1918'in vatan hainlerine karşı ihanet olmaz. [...] Ama gerçekten ihanet ettiysem, bizimle aynı eylemi arzulayan, tartışan ve en küçük ayrıntısına kadar planlayan -savcının da suçlamada bulunması gerektiği- beyler yanımda değiller, şaşırdım. [...] Kendimi hain olarak değil, halkı için en iyisini isteyen bir Alman olarak hissediyorum.*" dedi (Gruchmann vd., 1997: s. 61). Hitler, darbe girişiminde yalnızca siyasi ajitasyon lideri olmak istediğini iddia etse de uzayan monologlarında kendisini tarih üstü bir pozisyona konumlandırmaktan da geri durmadı ve sözlerini şu cümlelerle bitirdi: s. "*Bizimle ilgili kararı veren siz değilsiniz beyler, bize karşı yöneltilen suçlamaları içeren bu karar, tarihin ebedi yargısı tarafından verilecektir. [...] Bin defa 'suçlu' olarak yargılayın. Tarih mahkemesinin gözleri kapalı ebediyet tanrıçası, savcının suç dilekçesini gülümseyerek yırtacaktır; çünkü o bizi beraat ettirecektir.*" (Jäckel ve Kuhn, 1980: s. 1216). Duruşmalar boyunca Hitler'in gölgesinde kalan avukatına, müvekkilini ancak şu sözlerle savunmak kaldı: s. "*Bu durumda sadece bir başvuru vardır ve bu başvuru Sayın Hitler'in beraatına yöneliktir. Bu davada beraat, Alman halkı, Alman ülkesi ve Alman büyüklüğü için tüm kalbiyle gayret eden ve edecek olan bir adamın beraatı anlamına gelir. [...] Büyük Alman anavatanımızda daha fazla büyüme ve refah başlatacak olan yine odur. Siz beyler, hukuk ve düzen anlamında beraatınızla vatanınıza en iyi hizmeti yapmış olacaksınız.*" (Gruchmann vd., 1999: s. 1254-1284)

Mahkeme heyeti, 1 Nisan 1924 tarihinde davayla ilgili kararını açıkladı. Başkan Neithardt, şiddet yoluyla anayasayı değiştirmeyi amaçlayan darbecilerin, tamamen vatansever bir ruhla hareket etseler dahi haklı çıkarılamayacaklarını belirtti. Açıklanan kararla General Ludendorff beraat etti; Hitler, Weber, Kriebel ve Pöhner beşer yıl hapis ve para cezasına; Brückner, Röhm, Pernet, Wagner ve Frick yardım ve yataklık suçundan üçer ay hapis cezasına çarptırılmakla birlikte haklarında tutuklama emri kaldırılarak serbest bırakıldılar.

Böylesi bir darbe girişiminin iç savaşı beraberinde getirebileceğini, ekonomik alanda ve dış politikada bazı olumsuz sonuçlar doğurabileceğini göz önünde tutan mahkeme heyeti, buna rağmen Avusturya vatandaşı olan Hitler'i, Alman ulusu için örnek teşkil eden özelliklerinden ötürü sınır dışı etmediklerini açıkladı. Öyle ki mahkeme heyetinin resmi beyanına göre *kendisini bir Alman olarak gören, Alman ordusunda dört buçuk yıl gönüllü olarak hizmet eden, canı pahasına düşmana karşı sergilediği cesareti dolayısıyla onur madalyası alan, Alman gibi düşünen ve hissedilen bir adam hakkında Cumhuriyeti Koruma Yasası'nın 9. maddesinin 2. bendindeki sınır dışı etme hükmünün uygulanması doğru değildi* (Gruchmann vd., 1997: s. 364).

Darbe girişimi başarısız olduktan sonra NSDAP, liderlik sorunu ve bundan doğan güç mücadeleleri sebebiyle çöküntü dönemine girdi. Ancak başarısız olmasına rağmen bu darbe girişimiyle Hitler'in sağ cenahtaki popülaritesi arttı. Landsberg Hapishanesi'nde tutuklu olan Hitler, dış dünyadaki gelişmeleri ve hapiste geçirdiği süreyi siyaseten fırsata dönüştürmek için müzmin lider rolüne büründü ve özgür kalıncaya kadar siyasete ara verdiğini açıkladı (Jäckel ve Kuhn, 1980: s. 1239). Hitler'in bu suskunluğu dahi propaganda işlevi gömekteydi; zira o, susma taktiği ile prestijini ve popülaritesini artırmaya ve davasını yaymaya çalışmaktaydı. Hapishane'de bulunduğu zaman zarfında hayatından, anti-semitizmle bulanmış ırk teorisinden, Yahudi Bolşevizmi'nden, Lebensraum tezinden, 25 nokta programından mündemiç dünya görüşünü deklare eden *Kavgam* (Mein Kampf) kitabının birinci cildini kaleme aldı (Zehnpfennig, 2000: s. 266; Riecker, 2009: s. 86). 19 Aralık 1924 tarihinde yani sekiz ay sonra Hitler, iyi halden dolayı denetimli serbestlikten istifade ederek özgür kaldı. Hitler, hapisten çıktıktan sonra sağ cenahtaki güç mücadeleleri neticesinde yıpranmış rakiplerine karşı daha avantajlı bir konuma sahip olacaktı, çünkü o artık davası için hapis yatmış ve davasını kitaplaştırmış bir liderdi (Willms, 1994: s. 113-114).

Sonuç ve Değerlendirme

Darbe girişiminin başarısız olmasındaki temel etkenler arasında General Luedendorff'un iyi niyetle hareket etmesi veya Triumvirat'ın son anda darbeyi önleme çabaları kadar uygulama aşamasındaki teknik sorunlar da yer almaktaydı. Çünkü işi şansa bırakan Kampfbund liderliği, ordunun tarafsız bir tutum takınacağını hatta kendilerine destek olacağını düşünerek kışlaları, polis merkezlerini, postane, telgraf ve telefon santralleriyle tren istasyonları gibi stratejik yerleri işgal etmemişti. Darbe planlarını yol arkadaşları ve takipçilerinden gizli tutan Hitler, bu önemli yerlerin Kampfbund tarafından işgal edildiğini sanıyordu. Bu durum Kahr, Seißer ve Lossow'un darbeye karşı önlem geliştirmelerini mümkün kıldı ve Hitler'in amatör bir darbeci olduğu gerçeğini gün yüzüne çıkardı. Bu bağlamda lojistik hazırlıkla ilgili eksiklikler ve yetersiz imkânlar nedeniyle, darbe girişiminin "askeri ve politik" açıdan başından beri ümitsiz bir vaka olduğunu göstermektedir.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen Hitler, başarısız darbe girişimini ve akabindeki duruşmayı bir fırsata dönüştürdü ve kendini ulusal bir kahraman olarak lanse etmeyi başardı (Mommsen, 1994: s. 47). Hâkimler, vatana ihanet suçuna verilebilecek en asgari cezayı vererek Hitler'e erken tahliyenin de yolunu açmış oldular. Alman yargı sistemindeki bu taraflı tutum olmasaydı veya Hitler iyi halden ötürü daha erken serbest bırakılmasaydı belki Hitler'in prestiji sönecek ve NSDAP de tarihin tozlu raflarında bir oluşum olarak kalacaktı. Kimi tarihçiye göre verilen bu karar, yargının iflası anlamına gelmekteydi, kaldı ki Avusturyalı olduğu gerekçe gösterilerek Hitler sınır dışı edilseydi, tarihsel süreç başka türlü seyrederdi (Koch, 2009: s. 76-77). Radikal sağ çevrelerin gerçekleştirdiği bu darbe girişiminde birçok faktörü

göz ardı eden mahkeme heyeti, en azından Triumvirat hakkında da soruşturma başlatılabildi. Ancak Hitler'in lehine olayı örtbas eden mahkeme, bu eylemin kimleri önüne katıp sürükleyeceğini tahmin edemediği için politik bir çığ başlatmak istemedi. Mahkeme sürecine yöneltilen önemli eleştirilerden biri de Hitler'in Bav-yera'da yargılanıp yargılanamayacağıydı, zira bu eleştiri yargı yetkisinin kimde olduğunu içermekteydi. Rathenau cinayetinden sonra kabul edilen Cumhuriyeti Koruma Yasası'nın 13. maddesi gereği darbeciler Leipzig Adalet Divanı'nda yargılanmalıydı (Steger 1977: 441-466). Ancak Leipzig'deki soruşturma hâkiminin darbeden hemen sonra çıkardığı tutuklama emri, Münih Halk Mahkemesi tarafından reddedildi. Berlin Hükümeti, sürece sadece askeri bir müdahalede bulunabilirdi ki bu da uzak bir ihtimaldi. Bu nedenle, suçluların halk mahkemesinde dava edilmesi konusunda uzlaşma sağlandı.

Mahkemenin yargı yetkisinin eksikliğine getirilen diğer eleştiriler ise darbecilerin silah bulundurmaları, darbe sürecinde polis memurlarının öldürülmesi ya da "Münih Postası" ve SPD-Gazetesi'ne ait binaların tahrip edilmesi gibi müeyyide gerektiren fiiliyatın dava sürecine dâhil edilmemesidir. Sürece dair diğer bir husus da beraat kararındaki tayin edilen sürenin usulsüz olmasıdır. Zira Hitler, haneye tecavüz suçundan 1921 yılında beş yıllık bir ceza almıştı ve bu cezası bitene kadar yani 1926 yılına kadar yeni bir şartlı tahliyesi söz konusu olamazdı. Bu durumu göz önünde bulundurulmadan Hitler'in sekiz ay sonra şartlı tahliye edilmesi, adli skandalın bir başka sonucuydu. Hitler'in *iyi hali*, savcılık ve emniyet biriminin hükümlü kişinin şartlı tahliyesinin mümkün olmadığını ve devletin güvenliği açısından belirlenen süre boyunca hapsedilerek zararsız hale getirilmesi gerektiğini belirtmesine rağmen onaylanmıştı (Gritschneider, 1990: 105-106).

Hitler Darbesi, kısa sürede bastırılmasaydı belki de genç cumhuriyetin demokratik yapısına mal olabilirdi. Böyle bir durum, aynı zamanda dış politikada da felakete yol açabilirdi, zira Fransa ve diğer sınır ülkeleri, darbe haberinden sonra askeri tedbirler almaya başlamıştı. Buna karşın darbenin bastırılması, devletin birçok açıdan istikrara kavuşmasında etkili oldu: s. Kasım ayı ortalarında Rentenmark Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte ekonomi toparlandı ve böylece yüksek enflasyon dönemi sona erdi. 23 Kasım'da Komünist Parti, Alman Halkının Özgürlük Partisi (Deutschvölkischen Freiheitspartei) ve daha önceden dokuz federasyonda yasaklı olan NSDAP kapatıldı (Gusy, 1997: s. 123). 1924'teki parti kapatma yasağının kaldırılmasına kadar bu partilerin siyasi faaliyetleri durduruldu. NSDAP, ancak Bav-yera'daki olağanüstü halin 1925 yılında sonlandırılmasıyla birlikte yeniden kurulabildi. Bunun yanı sıra darbeden olumlu yönde etkilenen kişiler de vardı. Örneğin Bav-yera SPD partisinin adayı Wilhelm Hoegner, yaklaşan seçimleri göz önünde bulundurarak darbe girişimini "akla gelebilecek en iyi propaganda" olarak yorumladı (Hoegner, 1959: s. 36). Darbe girişiminden en çok yararlanan kişi ise General Secekt'ti. Çünkü Başkan Ebert, 8-9 Kasım'da, Başkomutanlık dâhil en üstün yetkileri

kendisine devretmişti ki bu durum teorik olarak askeri diktatörlük anlamına gelmekteydi. Ancak Seeckt, 1924'ün başlarında bu “yasal diktatörlüğü”nü bizzat kendisi sonlandıracaktı (Hofmann, 1961: s. 225).

Bundesarchiv, Bild 102-17062
Foto: o. Ang. | August 1935

Fotoğraf 8: Başarısız darbe girişimini efsaneleştirmek için 9 Kasım 1933 tarihinde düzenlenen anma töreninden bir kare. Tarihsel Marşın anısına yürüyenlerden en önde Julius Streicher, arkada (soldan sağa): s. Dr. Weber, Hermann Göring, Adolf Hitler ve Binbaşı Griebel (Bundesarchiv, Bild 102 - Aktuelle-Bilder-Centrale, Georg Pahl, Bild 102-15204).

Darbe girişiminin en dikkat çekici yanı, doğrudan etkilerinin dışında Hitler'e verdiği derslerdi. Öncelikle bu süreç, Hitler'e Weimar Cumhuriyeti'ni zorla ele geçirmekten ziyade onu kendi silahıyla vurmayı yani yasal zeminde hareket ederek kitleleri etkilemesi gerektiğini öğretti (Pappert, 2001: s. 86; Kolb ve Schumann, 2013: s. 55). Hitler, bu olaydan sadece on yıl sonra, Weimar Cumhuriyeti'ni yasal yoldan ele geçirerek otoriter bir devlete dönüştürmeyi başardı. Hitler'in çıkardığı derslerden biri de benzer ideolojiye sahip örgütlerle ittifak yapmaması gerektiği idi. Bu bağlamda başlatılacak olan yeni siyasi hareket/parti, sağ cemahtaki oluşumlar ile teorik ve pratik açıdan ayırt edici ve liderinin buyruklarına kayıtsız şartsız bağlı olmalıydı. Nitekim Hitler, 1925 yılında NSDAP'yi yeniden kurduğunda her şeyin şahsına bağlı ve yetkilerinin sınırsız olmasına dikkat etti ki bunu da kolayca başardı. Darbe girişiminde edindiği tecrübeyle Hitler, 1923'teki *ya hep ya hiç* felsefesini daha sonraki yıllarda uygulayarak iktidarı, koalisyon anlaşmaları ve ittifakları sonucu

değil, Nasyonal-sosyalist hareketin gücü sayesinde 30 Ocak 1933'te tek başına ele geçirmeyi başardı. Diğer taraftan darbe girişimi, Almanya'daki iktidar mücadelesi için Hitler ve NSDAP adına somut bir başlangıç olarak algılandı (Willms, 1994: s. 47-48; 114). Öyle ki iktidar ele geçirildikten sonra bir zafer olarak lanse edilen bu darbe girişiminde yaşamını yitirenler her yıl mutad olarak anıldı (Lehnert, 2009: s. 127-128). Nitekim Bürgerbräukeller'deki anma törenleri ve yürüyüşleri ile (Aufmarsch der Blutordensträger) her yıl yad edilen 9 Kasım 1923 tarihi, Nasyonal-sosyalist hareketin benlik imajında merkezi bir referans noktası haline geldi (Messerschmidt, 2000: s. 506-507;).

Sonuç olarak Weimar Cumhuriyeti, 1920'lerin başından itibaren şiddet yanlısı radikal sağ çevrelerin tehdidi altındaydı. Cumhuriyetin ilk dört yılında yaklaşık dört yüz siyasi cinayet ve sağ cenah tarafından üç yüzden fazla şiddet içerikli suç işlenmişti. Devrimci bir anlayışla gerçekleştirilen bu suçların birçoğu cezasız kaldı, zira suçluların ve yargıçların düşman algıları birbiriyle örtüşmekteydi. Kurt Eisner, Karl Gareis, Hugo Haase, Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg gibi solun temsilcilerine ya da Matthias Erzberger, Walther Rathenau gibi siyasilere yönelik düzenlenen suikastlar ve Kapp Darbesi'nin yanı sıra ultra milliyetçi cenahın gerçekleştirdiği Hitler Darbesi bu algının birer tezahürüydü.

Kaynakça

Kitap ve Makaleler

- Clay Large, D. (2006). *Hitlers München. Aufstieg und Fall der Hauptstadt der Bewegung*. München: C. H. Beck Verlag.
- Dauerlein, E. (1974). *Die Aufstieg der NSDAP in Augenzeugenberichten*. München: Deutscher Taschenbuch-Verlag.
- Deuerlein, E. (1962). *Der Hitler- Putsch. Bayerische Dokumente zum 8./9. November 1923*. Stuttgart: Deutsche Verlags-Anstalt.
- Dornberg, J. (1998). *Der Hitlerputsch 9. November 1923*. München: Langen Müller Verlag.
- Dotterweich, V. (2010). Hitlerputsch und Münchner Hochverratsprozess 1923/24. Überlegungen zu einer modifizierten Bewertung". P. Merzinger (Ed.), *Geschichte, Öffentlichkeit, Kommunikation (ss. 175-188)*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Ekinci, O. (2017). Kapp Darbesi: s. Sebepleri, Aktörleri ve Sonuçları. *Turkish Studies*, 12 (16), 165-188.
- Franz-Willing, G. (1975). *Krisenjahr der Hitlerbewegung*. Preußisch Oldendorf: Verlagsgesellschaft Preußisch Oldendorf.

- Gordon, H. J. (1978). *Hitlerputsch 1923. Machtkampf in Bayern 1923-1924*. München: Bernhard & Graefe Verlag.
- Gritschneider, O. (1990). *Bewährungsfrist für den Terroristen Adolf H. Der Hitler-Putsch und die bayerische Justiz*. München: C. H. Beck Verlag.
- Gruchmann, L. (1988). *Justiz im Dritten Reich 1933-1940. Anpassung und Unterwerfung in der Ära Gürtner*. München: Oldenbourg Verlag.
- Gruchmann, L., & Weber, R., & Gritschneider, O. (Ed.) (1999). *Der Hitler-Prozess 1924. Wortlaut der Hauptverhandlung vor dem Volksgericht München I-IV*. München: Saur Verlag.
- Gusy, C. (1997). *Die Weimarer Reichsverfassung*. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag.
- Harald, S. (1983). *Adolf Hitler*. Hamburg: Rowohlt Verlag.
- Heiber, H. (1982). *Die Republik von Weimar*. München: Deutsche Taschenbuch-Verlag.
- Heydecker, J. J. (2008). *Das Hitler-Bild. Die Erinnerungen des Fotografen Heinrich Hoffmann*. St. Pölten: Residenz Verlag.
- Hoegner, W. (1959). *Der schwierige Außenseiter. Erinnerungen eines Abgeordneten, Emigranten und Ministerpräsidenten*. München: Isar Verlag.
- Hoffmann, H. H. (1961). *Der Hitlerputsch. Krisenjahre deutsche Geschichte 1920-1924*. München: Nymphenburger Verlags-Handlung.
- Hürten, H. (1993). Neuer Konflikt mit dem Reich und der Hitlerputsch. Schmid, Alois (Ed.), *Handbuch der bayerischen Geschichte IV/II*. München: C. H. Beck Verlag.
- Jäckel, E. & Kuhn, A. (1980). *Hitler. Sämtliche Aufzeichnungen 1905-1924*. Stuttgart: Deutsche Verlags-Anstalt.
- Joachimsthaler, Anton (2000). *Hitlers Weg begann in München 1913-1923*. München: Langen Müller Verlag.
- Kershaw, I. (1980). *Der Hitler Mythos. Volksmeinung und Propaganda im Dritten Reich*. Stuttgart: Deutsche Verlags-Anstalt, Verlag.
- Kershaw, I. (1998). *Hitler. 1889-1936*. Stuttgart: Deutsche Verlags-Anstalt.
- Kershaw, I. (1999). *Der Hitler-Mythos. Führerkult und Volksmeinung*. Stuttgart: Deutsche Verlags-Anstalt.
- Kluge, U. (2006). *Die Weimarer Republik*. Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh.
- Koch, H.-J. (1998). *Der 9. November in der deutschen Geschichte. 1918-1923-1938-1989*. Freiburg: Rombach Verlag.

- Koch, J. (2009). *Der 9. November in der deutschen Geschichte*. Freiburg: Rombach Verlag.
- Kolb, E., & Schumann, D. (2013). *Die Weimarer Republik*. München: Oldenbourg Verlag.
- Lehnert, D. (2009). *Die Weimarer Republik*. Stuttgart: Reclam Verlag.
- Messerschmidt, M. (2000). Das preußische Militärwesen. W. Neugebauer (Ed.), *Handbuch der preußischen Geschichte. Band III: s. Vom Kaiserreich zum 20. Jahrhundert und große Themen der Geschichte Preußens* (ss. 319-546). Berlin: Walter de Gruyter Verlag.
- Mommsen, H. (1994). Adolf Hitler und der 9 November 1923. Peter Bender, Johannes Willms (Eds.), *Der neunte November. Fünf Essays zur deutschen Geschichte*, München: C. H. Beck Verlag.
- Mües-Baron, K. (2011). *Heinrich Himmler - Aufstieg des Reichsführers SS (1900-1933)*. Göttingen: s. V&R Unipress.
- Pappert, L. (2001). *Der Hitlerputsch und seine Mythologisierung im Dritten Reich*. Neuried: Ars Una Verlag.
- Plöckinger, O. (2013). *Unter Soldaten und Agitatoren. Hitlers prägende Jahre im deutschen Militär 1918-1920*. Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh.
- Reuth, R. G. (2009). *Hitlers Judenhass. Klischee und Wirklichkeit*. München: Piper Verlag.
- Riecker, J. (2009). *Hitlers 9. November. Wie der erste Weltkrieg zum Holocaust führte*. Berlin: Wjs Verlag.
- Schmolze, G. (1968). *Revolution und Räterepublik in München 1918/1919 in Augenzeugenberichten*. Düsseldorf: Deutscher Taschenbuch Verlag.
- Seraphim, H.-G. (1964). *Das politische Tagebuch Alfred Rosenbergs. 1934/35 und 1939/40. Dokumentation*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.
- Steger, B. (1977). Der Hitlerprozess und Bayerns Verhältnis zum Reich 1923/24. *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, 25(4), 441-466.
- Thamer, H.-U. (1994). *Verführung und Gewalt. Deutschland 1933-1945*. Berlin: Siedler Verlag.
- Thamer, H.-U. (2018). *Adolf Hitler. Biographie eines Diktators*. München: C. H. Beck.
- Tyrell, A. (1975). *Vom Trommler zum Führer. Der Wandel von Hitlers Selbstverständnis zwischen 1919 und 1924 und die Entwicklung der NSDAP*. München: Wilhelm Fink Verlag.

- Tyrell, A. (1969). *Führer Befehl...Selbstzeugnisse aus der »Kampfzeit« der NSDAP. Dokumentation und Analyse*. Düsseldorf: Droste Verlag.
- Weber, T. (2016). *Wie Adolf Hitler zum Nazi wurde. Vom unpolitischen Soldaten zum Autor von Mein Kampf*. Berlin: Propyläen Verlag.
- Wilke, J.(2002). *Unter Druck gesetzt*. Berlin/Wien: Böhlau Verlag.
- Willms, J.(1994). *Der 9. November: Fünf Essays zur deutschen Geschichte*. München: s. C. H. Beck Verlag.
- Winkler, H. A. (2005). *Weimar 1918–1933: s. Die Geschichte der ersten deutschen Demokratie*. München: C. H. Beck Verlag.
- Zehnpfennig, B. (2000). *Hitlers Mein Kampf: eine Interpretation*. München: Wilhelm Fink Verlag.

Arşivler

- Bundesarchiv, Bild 146 - Sammlung von Repro-Negativen, Bild 146-2007-0003.
- Bundesarchiv, Bild 119 - Hauptarchiv der NSDAP, Bild 119-1486.
- Bundesarchiv, Bild 119 - Hauptarchiv der NSDAP, Bild 119-1426.
- Bundesarchiv, Plak 002 - Weimarer Republik, Plak 002-009-027.
- Bundesarchiv, Bild 102 - Aktuelle-Bilder-Centrale, Georg Pahl, Bild 102-00344A.
- Bundesarchiv, Bild 102 - Aktuelle-Bilder-Centrale, Georg Pahl, Bild 102-15204.

Diğer İnternet Kaynakları

- Adolf Hitler'in 1923 yılına ait fotoğrafı: <https://www.dhm.de/lemo/biografie/adolf-hitler> (E.T. 01.07.2020).
- Otto v. Lossow'a ait fotoğraf: https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Landeskommandant,_1919-1933 (E.T. 01.07.2020).
- Gustav v. Kahr'a ait fotoğraf: https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Ordnungszelle_Bayern, (E.T. 01.07.2020).
- Hans v. Seißer'e ait fotoğraf: https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Bayerische_Landespolizei,_1920-1935 (E.T. 01.07.2020).